

לשבת שובה

עשרת ימי תשובה ושבת שובה בתוכם הם ימים של עירוב רגשות. רגשות של חרדה, של קדושה ושל קשב וציפיה לבאות. כל יהודי חש שהתקרבותו של יום הכיפורים מביאה עמה מתח עמוס, רצון בקרבה ובשינוי. הביטוי המעשי של המתח והציפיה הם בניסיון, אובססיבי כמעט, לעסוק כל העת בהטיית הכף לזכות, להרבות במעשים טובים ולמעט בכישלונות. הרגישות הגבוהה והמיוחדת שמאפיינת את הזמן והתקופה הזו, חושפת קושי מהותי המלווה את חיינו כל העת. הקושי הזה מתעצם לנוכח הרצון הגדול להיטיב. כיצד ניתן לברר מה מתוך המעשים שעשינו או שאנו מעוניינים לעשות הוא בעצם טוב.

הבעיה מסובכת ביותר כאשר מבינים שאל מול משימת המיון הקשה והצורך בהכרעה (לזרוק, להשאיר) עומדת האלטרנטיבה הפשוטה של שיתוק והימנעות. משל למה הדבר דומה? כשעושים סדר בארונות, בשלב כלשהוא כשהמשימה הופכת קשה מדי עוברים למצב 'מלחמה'. במצב הזה הכל נזרק, גם בגדים או כלים שעשויים לשמש אותנו לטובה. גודל המשימה של ריקון הארון וסידורו גורמת פעמים רבות למאיסה במלאכת המיון ולנטייה לשכוח את ערכם של החפצים.

הרב קוק מבאר זאת במילותיו: "כשעוסקים בתשובה - צריכים להגדיר ביותר את מהותם של הטוב והרע. כדי שהחרטה וזעזוע הרצון מחיוב לשלילה יפלו רק על הרע ולא על הטוב" (אורות התשובה, פרק ט).

כדי לבאר את דבריו של הרב קוק יש לעיין קצת במציאות החיים. ניעזר לצורך כך בדברי ר' משולם הלוי הלר, בעל יושר דברי אמת, (לפרשת בא): לדבריו, החיים מורכבים מתערובות שונות. המקבילות במהותן להגדרות של התערובות המוכרות לנו מהלכות איסור והיתר. יש תערובות 'יבש ביבש', דוגמא לתערובות כאלו היא המקרה שבו נופל תפוח טבל ומתערב בערימת תפוחים מעושרים. התפוח האסור, אינו מתערבב באמת, הוא אפילו אינו משפיע על טעמם או מראם של התפוחים האחרים, אבל לא ניתן לראות בעין את ההבדל בין התפוח הרע לבין התפוחים הטובים. אי אפשר להכיר בין הטוב ובין הרע מפני שחזותם אינה מעידה על פנימיותם. ישנן גם תערובות שהן 'לח בלח', כמו למשל, מים המתערבים ביין נסך. המים מפעפעלים פנימה ולא ניתן להפריד יותר את הנוזל לשני רכיבים. בתערובת כגון זו אין ולו גרם אחד של נוזל שהוא מים טהורים ומזוככים. הקושי להפריד מים מיין אינו ביכולת ההבחנה של האדם, כאשר שני הרכיבים הללו נפרדים אין שום בעיה וקושי להבחין ביניהם. הבעיה אינה אלא במצב הצבירה של התערובות.

גם בחיים ישנם מצבים שונים. לעיתים הערוב הוא גשמי ממש, הולכים לעבודה דרך רחוב שיש בו פריצות, מנהלים דיונים על תלמידינו על מנת לחנכם והדיונים הכוללים גם גלישה למחוזות שיש בהם משום לשון הרע מיותרת. מתקוטטים עם הילדים על מנת לחנך אותם. וישנן גם תערובות "יבש ביבש". אנשים נותנים צדקה, גם לעניים שאינם ראויים לכך, מלמדים תורה אך מתברר שחלק מן התלמידים שמעו דברים שלא היו מסוגלים להכיל ולהבין, וכיו"ב.

יש להיזהר מאד מן ההתייחסות הגורפת ומן ההתנערות הכללית ממה שהתברר שיש בו סיגים ופסולת. ההתמודדות שלנו עם מושג התשובה אינה נאמדת בתנועות הגדולות והרחבות. היא אינה נמדדת בתנועה מן הצד השלילי של הגרף אל הצד החיובי שלו, אלא, דווקא בעיון הפעוט, בתנועה הקלה. התנועות העדינות והקשות לאבחנה הללו אלו הן גם הפעולות המייסרות ביותר והמצריכות הכרעות קשות. אך אי אפשר לחמוק מהן. התשובה הקטנה הזו היא התיקון הממשי.

אתר בית מורשה, פרשת וילך, שבת שובה, תשע"ג, מיכל טיקוצ'ינסקי

"ועוד יותר שצריך לברר את הטוב הנמצא בעומק הרע ולחזק אותו באותו הכח עצמו שבורחים מן הרע" (הרב קוק, שם). המשימה שלנו היא לעמול קשה ביותר, לעצור ולתהות היכן בדיוק הטעות. ואותה ורק אותה לתקן ולשפר. התיקון הזה, המזכך את הטוב מן הרע, מקביל לרעיון החסידי של "העלאת הניצוצות". יש בכוחו לקחת את הרע ולהפכו לטוב.

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות (יומא פו, ב).